

VEIVISER TIL ASSISTANSE

- for kvinner som er utsatt for menneskehandel

▼ **Innhold**

- 3. Forord
- 4. Intro

- 5. Del 1, å bli sett**
- 6. Hvorfor akkurat jeg?
- 7. Ta signaler – men hvilke?
- 8. Å nærme seg temaet
- 9. Handling: Å ta kontakt? Om ROSA
- 10. Infokart

- 11. Del 2, å komme i sikkerhet**
- 12-13. Hva et krisesenter kan by på
- 14. Helse- og sosialhjelp

- 15. Del 3, å kartlegge muligheter**
- 16. Bistandsadvokaten
- 17. Refleksjonsperiode – 6 måneder
- 18. Om opphold / asyl
- 19. Retur
- 20. Anmelde menneskehandlerne hallikene?
- 21-22. Om menneskehandel
- 23. Kontaktinfo

▼ Forord

ROSA står for Reetablering, Omsorg, Sikkerhet og Assistanse. Det er navnet på et prosjekt som gjennomføres av Krisesentersekretariatet. Prosjektet ble opprettet 1. januar 2005 og er finansiert av Justis- og politidepartementet. Formålet er å koordinere et landsdekkende tilbud om trygge oppholdssteder for ofre for menneskehandel, samt veilede både kvinner som er utsatt og ansatte ved krisesentre og andre hjelpeinstanser.

Veviseren er laget for

- personer som kan tenkes å komme i kontakt med kvinner som er utsatt for menneskehandel, og som vil vite hva de kan gjøre.
- ansatte i organisasjoner og hjelpetiltak som ønsker en oversikt over rettigheter og kontaktmuligheter.
- kvinner som er utsatt for menneskehandel og som ønsker/vurderer å søke hjelp.

Finn oppdateringer

I desember 2006 la regjeringen fram en ny revidert handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009). Når dette heftet skrives, er flere nye tiltak under utvikling. På nettstedet til ROSA-prosjektet (www.rosa-help.no) vil det fortløpende bli lagt ut ny informasjon om endringer i regelverk og tilbud om assistanse.

Oslo, april 2007

Tove Smaadahl & Unni Kiil

▼ Intro

Dette heftet handler om handel med kvinner til utnyttelse i prostitusjon (engelsk: trafficking in women). Mer om emnet kan du lese bakerst i heftet. Teksten går rett på: Hvordan kan kvinnene hjelpes? - og hvilke rettigheter har de som vil bryte ut og som befinner seg i vårt land?

Flere kan hjelpes

I løpet av de to første årene kom det henvendelser på vegne av mer enn 150 kvinner til ROSA. Av ulike grunner var det bare ca. en tredjedel av disse som så seg i stand til – eller tjent med – å ta imot den hjelpen de ble tilbudt av prosjektet. Selv om det altså ikke alltid er informasjon det skorter på, er det grunn til å tro at det finnes et potesial av kvinner som vil motta hjelp, men som er avhengige av å bli sett av noen. Menneskehandel innebærer livsbetingelser som gjør at ofrene sjelden blir identifisert utelukkende etter eget initiativ. De er avhengige av oppsøkende

virksomhet fra politiets og hjelpeapparatets side – eller de kan ha flaks og bli sett av noen som bryr seg.

Høsten 2006 kom regjeringens nye handlingsplan ”Stopp menneskehandelen”. Planen introduserer en rekke nye tiltak for å sikre ofrene bedre bistand og beskyttelse.

Informasjon er viktig fra første stund

De første hjelperne vil ha bedre sjanser til å lykkes hvis de kan formidle konkret og realistisk informasjon om hvilke muligheter som finnes. Et menneske som lever under tvang og med trusler hengende over seg, kan ha gode grunner for å nøle med å røpe sin historie. Full visshet om at det finnes en trygg vei ut, kan være en forutsetning for at hun våger å ta det første skrittet.

Bruk av tolk

Hvis du må bruke tolk i situasjoner som dette heftet omhandler: Det er helt nødvendig å velge en tolk som kvinnen har full tillit til (mer om dette på side 13).

Visittkort

ROSA-prosjektet har trykket visittkort med telefonnummer til prosjektet. Ønsket antall kan bestilles på telefon **22 33 11 60**.

01

Å bli sett

▼ **Hvorfor akkurat jeg?**

- Fordi kanskje nettopp du har en mulighet

Kanskje det tilfeldigvis er du som er til stede der og da. Hvis du har anledning til å kommunisere med en kvinne som prøver å nå deg eller som er åpen for å ta imot informasjon, så gjør det! Du kan gjøre det uten å risikere å havne i trøbbel selv. Du trenger ikke å ha så mye peiling heller. Du trenger bare å vite at hjelpen finnes.

Denne veilederen viser at så snart du "bryr deg", så står andre klare til å overta ansvaret. De er tilgjengelige døgnet rundt. Du kan være en av de få som har mulighet til å gjøre koblingen.

- Fordi du har plikt

Straffeloven (§ 139) pålegger alle å varsle eller på annen måte søke å avverge alvorlige straffbare handlinger som voldtekt, utuktig omgang med mindreårige, frihetsberøvelse og handlinger hvor liv trues. Taushetsplikt,

lovpålagt eller selvpålagt, begrenser ikke denne anmeldelsesplikten.

Men: ved mistanke om menneskehandel er det helt nødvendig å gå forsiktig til verks – ellers kan du sette andres liv og sikkerhet i fare. Se side 8.

Hvem bør være obs på kvinner som kan være utsatt for menneskehandel?

Hvem som helst – hvor som helst. Og særlig:

- Helsepersonell
- Politi
- Ansatte på asylmottak
- Folk som jobber med tiltak for prostituerte
- Folk i reiselivsbransjen
- Tollere
- Kunder i prostitusjonen
- Drosjenæringen

▼ CASE

01

En kvinne blir hjulpet av en forbigående mann på gata under flukt.

En kvinne ber politiet om hjelp for et annet forhold. Politiet synes at historien halter og tar kontakt med ROSA.

En lege kontakter ROSA etter å ha behandlet en skadet kvinne som kom i følge med en "tante", og som virket nervøs og forsiktig under samtalen.

Hvorfor er identifisering så viktig? Kvinner som er utsatt for menneskehandel, har ofte ingen klar forståelse av hva menneskehandel er, og ser da ikke på seg selv som ofre for dette. De oppfatter kanskje sin situasjon som en konsekvens av egne dårlige avgjørelser og føler seg forpliktet overfor de avtaler de har inngått. Derfor er disse personene ofte avhengige av at noen identifiserer dem som ofre for den kriminelle handlingen menneskehandel er. Ordet "offer" er her ikke ment å si noe om personens egenskaper eller adferd. Det viser til de omstendighetene personen lever under.

Ta signaler – men hvilke?

Man kan som oftest ikke se på en kvinne at hun er utsatt for menneskehandel. De færreste bærer synlige tegn på at de er underlagt tvang. Regjeringen har

tatt initiativ til at det utarbeides en indikatorliste for identifisering av ofre for menneskehandel i prostitusjon. Det skal også lages egne fagspesifikke indikatorlister. Dette sier noe om hvor vanskelig menneskehandel kan være å avdekke. Her er noen eksempler på indikatorer som blir nevnt:

- Kvinnen vet ikke hva slags oppholdsgrunnlag hun har i Norge.
- Kvinnen får ikke være alene med helsepersonell.
- Kvinnen forteller en historie som synes å halte og ikke henge helt sammen. Mange har fått instruksjon om hva de skal si om sin bakgrunn.
- Kvinnen har fått feilaktig informasjon om prostitusjon i Norge, om rettigheter, plikter og hjelpetilbud, samt om politi og utlendingsmyndigheter.

Vær obs på egne holdninger

På den ene siden skal man være våken og oppdage signaler som kanskje blir forsøkt gjemt bort eller dekket over. På den andre siden må man være på vakt overfor holdninger og fordommer både hos seg selv og i samfunnet man er en del av. At noen nasjonale grupper er sterkt representert innenfor prostitusjon, betyr ikke at alle kvinner fra disse landene selger seksuelle tjenester. Det er også viktig å være klar over at kvinner som er gift og kommer i følge med barn, kan være utsatt for menneskehandel.

▼ CASE

Joyce ankommer asylmottaket fra et land i Øst-Europa. Hun har en ny mobiltelefon som hun stadig får meldinger inn på. Virker nervøs og skvetten og unngår kontakt med de ansatte på asylmottaket.

En kvinne oppsøker lege for store skader etter å ha blitt kastet ut av en bil. Hun har ingen identitetspapirer og snakker kun dårlig engelsk. Bostedsadressen viser seg å være i et område som er kjent for prostitusjon. Hun ønsker ikke å anmelde forholdet.

▼ Å nærme seg temaet

01

Vær forsiktig

De som kontrollerer kvinnen, ønsker ikke at hun skal snakke med utenforstående om sin situasjon. Kvinnen er ikke alltid klar over de farene hun utsetter seg selv og andre for ved å røpe hva som skjer. Selv en "uskyldig" samtale kan sette henne og hennes familie i fare. Vær særlig oppmerksom på dette hvis det er andre til stede, om det så er en tolk, noen som blir oppgitt å være bror, venninne eller lignende.

Gi trygghet

Å nærme seg temaet vil si at du som hjelper både tar imot og gir informasjon. Hvis du gjør dette i kraft av din yrkesrolle, forklar hva taushetsplikten innebærer. Husk at kvinnen kan ha erfaring med korrupte offentlig ansatte.

Ta gjerne en omvei

Å spørre noen direkte om de er utsatt for menneskehandel, har ofte lite for seg. Feilinformasjon, trusler, avhengig-

het til organisatoren eller andre forhold kan gjøre det umulig for henne å snakke direkte om problemet i første omgang. Prøv heller å få et bilde av hvilke forhold hun lever og arbeider under. Spør åpent om det er noe hun trenger hjelp til. Lytt til det som blir sagt – både på og mellom linjene.

Ikke gi løfter eller råd

Den juridiske statusen til disse kvinnene er fremdeles uklar. Ikke lov at alt lett vil ordne seg. Kanskje spør hun: Kan jeg bli her? Kan jeg jobbe? Kan jeg få et sted å bo? Penger?

Som den første hjelperen trenger du ikke gi svar eller råd.

Fortell om ROSA

Legg vekt på at ROSA er et prosjekt som drives av en kvinneorganisasjon (Krisesentersekretariatet) som har som oppgave å ta vare på kvinner i en vanskelig situasjon. Få fram: De kontakter ikke politiet eller noen andre

uten ditt samtykke. De kan gi deg trygghet slik at du kan få ro til å tenke deg om og ta imot kvalifisert rådgivning.

Ulovlige papirer – ingen hindring

Du som hjelper, trenger ikke å sette deg inn i kvinnens dokumenter. Advokaten vil ta seg av dette. En kvinne som er utsatt for menneskehandel, har rett til assistanse selv om hun skulle ha ulovlige papirer eller være involvert i andre ulovlige forhold. Det er viktig å formidle at hun er utsatt for en kriminell handling, og ikke selv har skyld i situasjonen hun befinner seg i.

▼ Handling - å ta kontakt?

Ønsker kvinnen å bryte med hallikene og komme i sikkerhet?

Ring ROSA: 22 33 11 60

Ring der og da – med kvinnens samtykke. Når hun går ut av døra eller rundt hjørnet, kan det være for sent. ROSAs telefon er døgnåpen, og ROSA kan formidle kontakt med krisesentre over hele landet som står klare til å ta imot.

Dersom kvinnens sikkerhet er i umiddelbar fare, vil ROSA be om hjelp fra politiet, men NB: slik kontakt innebærer ingen plikt for kvinnen til å levere anmeldelse eller samarbeide med politiet. Her er det kun snakk om sikkerhet.

Ønsker kvinnen mer informasjon – men vet ikke om hun vil motta hjelp?

Ring ROSA: 22 33 11 60

Ønsker eller våger ikke kvinnen at det tas kontakt

Ikke ta noen kontakt dersom kvinnen ikke ønsker det selv.

- Gi henne et ROSA-kort eller en lapp med nummeret på.
- Vurder om du har mulighet til å holde kontakt med henne. Be henne kontakte deg igjen. Hvis du for eksempel er lege: Sett opp en ny timeavtale. I mellomtiden kan du ringe ROSA og be om råd – uten å oppgi kvinnens navn.

Ikke operer på egen hånd. Ikke ta med deg vedkommende hjem eller prøv å lage et eget opplegg for henne. Det kan sette både deg selv og kvinnen du vil hjelpe i fare.

Er kvinnen er klar på at hun ikke kan eller vil bryte med miljøet?
Gi informasjon om muligheter for skadereduserende omsorg, hvile og rådgivning. (Se neste side.)

Bra gjort!

Det er viktig at du som kan hjelpe, ikke blir redd og trekker deg før du har gitt ballen videre. Når du ringer Rosa, tar andre over, og du kan være fornøyd med det du har gjort.

▼ CASE

01

En kvinne har opplevd å bli voldtatt av politiet i hjemlandet. Hun får hjelp av ROSA. Først etter flere måneder våger hun å snakke med politiet.

En mann ringer ROSA og forteller at han har møtt en kvinne som er i prostitusjon og som blir truet av bakmenn. Han formidler forsikringer til kvinnen om at hun kan ta kontakt uten å utsette seg for fare.

▼ **Ta kontakt – hva skjer?**

01

ROSA er et nasjonalt hjelpetiltak som er rettet mot kvinner utsatt for menneskehandel. Telefonen er betjent 24 timer i døgnet. Utenom kontortiden er telefonen overført til Oslo krisesenter. En henvendelse til ROSA vil utløse at kvinnen, dersom hun ønsker det, kommer i sikkerhet ved et av landets krisesentre. Med utgangspunkt i krisesenteret vil hun få tilgang til ulike former for assistanse.

ROSA står i løpende kontakt med instanser som arbeider med handel med kvinner og kvinner i prostitusjon. Her er noen av dem. Se kontaktinformasjon bakerst i heftet.

POLITIET
POLITIDIREKTORATET (POD)
KRISESENTRENE
HELSEVESENET
UTLENDINGS-DIREKTORATET (UDI)
INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR
MIGRATION (IOM)
ERFARNE ADVOKATER
NADHEIM KVINNESENTER I OSLO
ALBERTINE I STAVANGER
PRO SENTRET
DIVERSE PROSTITUSJONSTILTAK SOM
GIR SKADEREDUSERENDE OMSORG OG
RÅDGIVNING
NORSK ORGANISASJON FOR ASYLSØKERE
(NOAS)
MIRA-SENTERET

Å komme i sikkerhet 02

▼ *Hva krisesenteret kan by på*

Praktisk og emosjonell omsorg

Fysisk trygghet, hvile, mat og emosjonell støtte, det er det første som gjelder. Evaluering av ROSA-prosjektet viser at krisesentrene yter svært god omsorg overfor kvinnene som kommer dit gjennom prosjektet. Som en av dem sier: "De får meg til å føle at jeg hører til blant folk". På krisesenteret kan kvinnen ha med seg eventuelle barn, og de får bo sammen med henne.

Kartlegging av situasjon og hjelpebehov

De ansatte på krisesentrene har erfaring med å kartlegge situasjonen og hjelpebehovet til brukerne. Gjennom gjentatte samtaler faller bitene i historien etter hvert på plass, og oppsteking av veien framover kan starte. Kanskje er det nødvendig å minne om og forsikre om personalets taushetsplikt i denne fasen. Ved en eventuell anmeldelse kan en beskrivelse av kvinnens livssituasjon være til god nytte for politiet.

Realisme rundt framtidsutsiktene

De positive menneskelige relasjonene som bygges er av stor verdi. Samtidig er det viktig å ikke utelate vanskelige, men realistiske problemstillinger fra samtaler. Risikoen for avslag på søknad om opphold og forberedelse på retur må på et tidlig tidspunkt integreres i hjelpere arbeid.

Viktig med aktiviteter

Erfaringen viser at det kan ta lang tid før kvinnen oppholdssituasjon blir avklart, mange blir boende på krisesentrene over lang tid. Hverdagene kan bli lange, noe som kan gi rom for negativ tankevirksomhet og få muligheter til avkopling fra en traumatisk fortid. Følgen kan bli slitasje og frustrasjon. Krisesenteret prøver så langt de kan å legge til rette for meningsfulle oppgaver og aktiviteter. Kvinner i refleksjonsperiode og de fleste asylsøkere har midlertidig arbeidstillatelse og mulighet for å ta seg arbeid.

Sikkerhet

Behovet for beskyttelse kan variere fra lite til høyt. Alle krisesentrene har rutiner og fysiske mekanismer som ivaretar sikkerheten både utendørs og innendørs. De ansatte på sentrene har lang erfaring i å ivareta sikkerheten rundt beboerne. Det er politiet som har hovedansvaret for å utarbeide trusselvurderinger for å sikre kvinnene. Politiet kan iverksette tiltak som for eksempel at kvinnen skal ha følge av polititjenestemenn i sivil ved transport, voldsalarm, hemmelig adresse, bytte av identitet eller annet.

Bruk av tolk

Kvinnene som er utsatt for menneskehandel, kommer fra mange forskjellige land. Det kan i enkelte tilfeller være litt vanskelig å finne en tolk som snakker det aktuelle språket. Å bruke tolk i samtale med en kvinne som har vært utsatt for krenkelser, er viktig for å ivareta hennes rettssikkerhet.

Første bud er derfor: Bruk tolk. Selv om det brukes en profesjonell tolk, kan kvinnen – ut fra sin erfaring og kulturelle bakgrunn føle seg ubekvem med situasjonen. Andre bud er derfor: Lytt til kvinnens ønske i valg av tolk. Kanskje har hun et ønske om kvinne/mann. Eller hun kan be om at tolken er en norsk person som snakker hennes språk. I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å be politiet vurdere om en tolk kan utgjøre en trussel for kvinnen. Det finnes et nasjonalt register over offentlig godkjente tolker (se www.tolkeportalen.no).

Mina har kort erfaring med prostitusjon. Hun har til tider vært svært deprimert. På krisesenteret får hun en fast kontaktperson som hun etter hvert får tillit til. Dette hjelper henne til å se sin egen situasjon og frigjøre seg fra noe av skyldfølelsen hun har båret på. Halina kommer til ROSAs kontor sammen med sin advokat.

Halina er blitt solgt av ektemannen sin og tvunget ut i prostitusjon. Hun snakker dårlig engelsk, og det blir derfor bestilt tolk til samtalen. Etter samtalen gir Halina uttrykk for at hun ikke har tillit til tolken. Det blir derfor brukt en annen tolk ved neste samtale.

▼ Helse- og sosialhjelp

▼ CASE

02

Stort behov

Kvinner utsatt for menneskehandel kan ha et stort behov for helsetjenester. Mange etterlyser en psykolog å snakke med. De melder om søvnproblemer, nattlige mareritt, angst, depresjoner, selvmordstanker og stor bekymring for framtida. Flere lider av posttraumatisk stressforstyrrelse (PTSD).

Ulike rettigheter

Rettighetene til helse- og sosialhjelp avhenger av kvinnens oppholdsstatus i Norge. Ifølge regjeringens handlingsplan "Stopp menneskehandelen" (2006-2009) skal det utformes et oversiktlig helse- og sosialprogram for ofre for menneskehandel. Det legges vekt på at tiltakene skal framtre koordinert og helhetlige.

Det ordner seg som regel

Krisesentrene har god kompetanse på å veilede videre inn i helsevesen og hjelpeapparat. De som trenger det, får hjelp. Hittil har en del helsetjenester latt seg finansiere takket være smidighet fra ROSA-prosjektet, fra enkelte kommuner og fra politiet. Det bebudede helse- og sosialprogrammet ventes å gi større forutsigelighet.

Olga har brutt ut etter mange år i prostitusjonen og er mye deprimert. Hun henvises til en psykolog med god kompetanse på vold og overgrep mot kvinner. Ved hjelp av medisiner og terapi begynner Olga å se lysere på livet, og hun ser fram til terapitimene hver onsdag.

Når Jelena ankommer krisesenteret, er hun stille og innsluttet og ønsker ikke å snakke. Etter noen uker våkner hun plutselig en natt, løper rundt og skriker, angriper ansatte og beboere. De ansatte må be om assistanse fra politiet for å få henne innlagt på en psykiatrisk avdeling.

Å kartlegge muligheter 03

▼ Fri rettshjelp

5 timer gratis advokathjelp

En kvinne som antas å være utsatt for menneskehandel, har rett til 5 timer gratis rådslagning med advokat. Advokaten sørger selv for å innhente refusjon fra Fylkesmannen for de timer han/hun benytter. Dette gis uten behovsprøving og egenandel – og uansett om kvinnen velger å gå til anmeldelse eller ikke. Kvinnen trenger ikke å ta noen avgjørelser i løpet av de 5 advokattimene. Hvis hun søker refleksjonsperiode, har hun 6 måneder å tenke seg om på.

Hvilken advokat?

I prinsippet kan kvinnen henvende seg til en hvilken som helst advokat, men det anbefales å finne en som har erfaring med menneskehandel. ROSA-prosjektet har kontakt med erfarne advokater som kjenner reglene og har møtt personer i lignende situasjoner.

Hva kan advokaten hjelpe med?

Alle som er utsatt for menneskehandel har rettigheter, selv om de varierer noe i forhold til oppholdsstatus. Advokaten vil skissere hvilke valgmuligheter kvinnen har og hva valgene vil innebære:

- søke om refleksjonsperiode?
- søke om asyl?
- anmelde de som har utnyttet henne?
- returnere til hjemlandet?

Advokaten vil også skrive og sende søknader til de rette instanser.

I full fortrolighet

Advokaten har selvsagt 100 % taushetsplikt. Det framgår både av lovverket og av etiske retningslinjer for advokatvirksomhet. Advokaten skal ikke snakke om saken i det hele tatt – heller ikke etterpå – når saken er ferdigbehandlet.

▼ Refleksjonsperiode – 6 måneder

03

Hva er refleksjonsperiode?

Refleksjonsperioden er en midlertidig oppholds- og arbeidstillatelse i 6 måneder. Søknad om refleksjonsperiode registreres hos politiet. Den blir så sendt til UDI som behandler den innen få dager etter hurtigprosedyre. Ved søknad om refleksjonsperiode kan kvinnen bli stilt en del spørsmål, men hun vil ikke bli avkrevd informasjon som setter hennes sikkerhet i fare (navn på bakmenn, telefonnumre, adresser osv.) Kvinnen vil få den hjelp hun trenger i forbindelse med søknaden av personalet ved krisesenteret og advokat.

Hvem kan få refleksjonsperiode?

Utlending som antas å være offer for menneskehandel og som er villig til å motta hjelp, herunder tilbud om trygt oppholdssted. Det er ikke noe krav at hun kan bevise at hun er offer, indikasjoner er tilstrekkelig. Det er heller ikke noe krav om at hun vil anmelde dem som står bak. Hun kan bruke de 6 månedene til å tenke seg om.

Hvem kan ikke få?

Det er mange som vil falle utenfor ordningen med refleksjonsperiode da den kun gjelder personer som ikke har lovlig opphold i Norge.

- EU-borgere, ettersom disse allerede har lovlig opphold i Norge.
- Kvinner som har søkt asyl eller fått endelig avslag på asyl i et annet EU-land. (Her finnes det muligheter for unntak.)
- Kvinner som har fått endelig avslag på asyl i Norge – med mindre det kommer fram opplysninger om menneskehandelssituasjonen som ville gitt et annet utfall i asylsaken dersom de var kjent for utlendingsmyndighetene ved den første behandlingen.

Mulighet for forlengelse

– inntil ett år (ev. ytterligere ett år)
Arbeids- og oppholdstillatelsen kan forlenges utover 6 måneder. Her kommer kravet om anmeldelse inn.

Kriteriene er:

- Utlendingen har brutt med miljøet bak menneskehandelen.
- Utlendingen har politianmeldt organisatorene for menneskehandelen.
- Politiet/påtalemyndigheten anser utlendingens tilstedeværelse i Norge som nødvendig for etterforskningen eller straffesaken.

▼ Opphold eller asyl i Norge

03

Mange søker asyl

Det har vist seg at mange ønsker å bli i Norge. Derfor har flertallet av ofrene for menneskehandel som har søkt hjelp i vårt land, søkt asyl. Dersom kvinnen har et reelt behov for å bli beskyttet mot retur til sitt hjemland kan det være bedre at hun søker asyl enn refleksjonsperiode. Søknad om asyl kan også sendes i løpet av refleksjonsperioden – eller ved utløpet av den forlengede midlertidige arbeids- og oppholdstillatelsen.

Lang behandlingstid og usikkert utfall

Alle asylsaker behandles individuelt. Utfallet er usikkert, og saksbehandlingen tar i noen tilfeller lang tid. Mange benytter seg dessuten av ankemulighetene, så det er mange som venter lenge på endelig svar.

Regelverket er komplekst

Det er flere kriterier for å få innvilget asyl eller oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Utlendingsrett er blant de mest innviklede rettsområder vi har. Det er viktig at du som hjelper ikke forsøker å gi råd om dette dersom du ikke har full oversikt over feltet. Her skal bistandsadvokat og utlendingsmyndighetene være de som gir informasjon og råd.

En sårbar situasjon

Kvinner som får avslag på asylsøknaden, blir returnert til hjemlandet. Noen velger også å reise hjem. Uansett vil hjemkomsten være innledningen til en krevende overgang for kvinnen som har vært utsatt for menneskehandel. Noen har ikke vært i hjemlandet på mange år. Mange sliter med helseskader og gjeldsproblemattikk. Menneskehandel og prostitusjon er gjerne tabubelagte temaer, og dette kan gjøre det vanskelig å søke hjelp og støtte.

Et program for frivillig retur

Det er en del av den norske politikken å satse på retur til hjemlandet. International Organization for Migration (IOM) gjennomfører – etter avtale med Utenriksdepartementet – et pilotprosjekt i Norge for kvinner som er utsatt for menneskehandel og som ønsker å reise hjem. IOM søker å bidra til å minske risikoen for at kvinner på nytt rekrutteres til prostitusjon eller menneskehandel. Returprosjektet inneholder

tilbud om assistert returreise samt tiltak for reetablering og reintegrering i hjemland.

Kvinner som har søkt refleksjonsperiode eller asyl i Norge, kan når som helst ombestemme seg og heller søke om å delta i returprogrammet. De som vil delta i returprosjektet, kan henvende seg enten til IOM eller til Politidirektoratet v/ KOM. De som vil delta i returprosjektet kan henvende seg til KOM v/Politidirektoratet (se kontakt opplysninger bakerst i heftet).

Internasjonalt samarbeid

Har kvinnen tidligere søkt asyl i et annet europeisk land? Norge er forpliktet av internasjonale regler (kalt Dublinforordningen) til å returnere personer til det landet der vedkommende først søkte asyl. Dette gjelder kun land som har forpliktet seg i henhold til Dublinforordningen. De kvinnene dette gjelder, kan også velge å droppe asylprosessen og søke om frivillig retur med

IOM direkte til hjemlandet fra Norge. Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel (undertegnet av Norge i mai 2005) inneholder forpliktende bestemmelser om retur og setter felles standarder for 46 land. Det finnes også spesielle regionale ordninger, for eksempel et nordisk-baltisk returprosjekt.

▼ Anmelde menneskehandlerne?

03

Politiet kan veilede

Det er mange hensyn å ta når man vurderer å anmelde menneskehandlerne. Kvinnen kan få en uforbindtlig samtale med politiet, uten å måtte anmelde. Det finnes en mulighet for at politiet kan gå til offentlig påtale i svært alvorlige saker, blant annet der offeret er mindre-årig. Det innebærer at det offentlige går til påtale uten at kvinnen selv eller andre anmelder forholdet.

Anmeldelse – hva skjer?

Når kvinnen anmelder, vil det bli foretatt et avhør. Først får hun snakke fritt om hva som har skjedd. Så vil etterforskeren stille spørsmål for å finne holderpunkter for å etterforske saken. Under etterforskningen arbeider politiet for å skaffe bevis, slik at det kan tas ut tiltale. Uten bevis blir det ingen straffesak. Da blir saken henlagt.

Vil hun tåle påkjeningen?

For mange av kvinnene er det en stor belastning å levere en anmeldelse og måtte snakke om det som har skjedd. Under rettssaken må man være forberedt på tøff eksaminasjon fra forsvarers side. Noen opplever at det ikke er verdt det, mens andre forteller om stor lettelse ved å få fortalt sannheten og bli lyttet til. Uansett er det viktig at kvinnen er forberedt på hvordan avhør og eksaminasjon arter seg, at hun har oversikt over sin egen historie og at hun holder seg til sannheten.

Støtte fra bistandsadvokat

Som regel får den fornærmede oppnevnt en bistandsadvokat. Advokaten vil gi hjelp og støtte og se til at prosessen foregår på en så skånsom måte som mulig for kvinnen. Bistandsadvokaten vil være et bindeledd mellom klient og etterforsker og gi informasjon og råd underveis. Bistandsadvokaten vil også fremme eventuelle erstatningskrav.

Hva kan man oppnå ved å anmelde?

- Rettferdighet.
- Forhindre skade for andre kvinner.
- Ulike former for erstatning.
- Straffefritak for handlinger begått i en tvangssituasjon (for eksempel ulovlig innreise).

Hva kan man risikere?

- Belastninger ved å måtte vitne – ofte flere ganger.
- Å ikke bli trodd eller at saken blir henlagt på grunn av manglende bevis, noe som har skjedd i mange tilfeller.
- Represalier. Politiet vil vurdere trusselbildet og sette i verk nødvendige tiltak. Personer som er utsatt for menneskehandel, kan ved behov innvilges ulik grader av hemmelig identitet i offentlige registre.

▼ CASE

20.

En kvinne valgte etter mye tvil å anmelde bakmennene. Da saken ble henlagt, utløste det frykt og fortvilelse.

En kvinne som valgte å anmelde bakmennene sa: Det var en lykkelig dag, selv om det var tøft. Jeg ble lyttet til, jeg ble tatt alvorlig.

Hva er det?

FN vedtok i år 2000 et eget dokument om handel med mennesker, kjent som Palermoprotokollen. I følge denne protokollen kjennetegnes menneskehandel av tre hovedelementer (dette gjelder når offeret ikke er mindreårig):

- Utnyttelse.
- Tvang/forledelse. Menneskehandel innebærer at en person får kontroll over en annen ved hjelp av ulike former for trusler, vold, tvang, bedrageri eller misbruk av sårbar stilling.
- Forflytning. Menneskehandel omfatter rekruttering, transport, mottak og husing av personer.

Palermoprotokollen stadfester at grad av frivillighet fra offerets side ikke skal være relevant. dersom man kan dokumentere at personen var/er i en sårbar situasjon og/eller ble forledet. Uansett hvilke valg hun gjorde før hun ble offer for menneskehandel, skal hun nyte godt av de samme rettighetene.

Utnytting av andres prostitusjon, slik dette heftet handler om, er bare en av formene for utnyttning som er omfattet av definisjonen på menneskehandel. Men i Norge er det hittil først og fremst slike saker man har hatt befattning med og dermed har kjennskap til. Politiet vil nå fokusere også på utnyttning av mennesker til tvangsarbeid, tiggning og organhøsting.

Antatt økning i Norge

Norge er et attraktivt marked for menneskehandel til prostitusjon. Vi er et rikt land med sterk kjøpekraft og det er hittil få saker som er blitt avdekket og ført for retten. Eksplosjonen i telekommunikasjonstjenester som mobiltelefon og internett fører til at prostitusjonen på innemarkedet og mobile prostitusjonstjenester øker. Derfor tyder mye på at antallet kvinner utsatt for menneskehandel til prostitusjon i Norge generelt er i økning. Politidirektoratet ved KOM (koordineringsenheten for ofre for menneskehandel) skal kartlegge hvor

mange personer som identifiseres som antatte ofre for menneskehandel i Norge.

Kvinner forteller

Felles for mange av kvinnene er at de beskriver et tøft liv i prostitusjonen. De er ofte slitne, redde og opplever sin situasjon som helt håpløs. Graden av tvang og voldsbruk varierer. Flere forteller om grove krenkelser - voldtekter, trusler, umenneskelige boforhold og et generelt hardt liv. Noen holdes inne-sperret og under konstant overvåkning. Disse kvinnene er avhengige av en svikt i organisatorenes overvåkningsrutiner, eller hjelp utenfra for å unnsnippe. For andre er hjelpen tilgjengelig, men likevel bryter de ikke ut. Bakgrunnen kan være at de frykter for hva som kan skje med familien om de tar i mot hjelp, eller de står under press fra familien som er avhengig av at de sender penger hjem.

Flere utenlandske kvinner i prostitusjon kommer fra forhold i hjemlandet som

▼ CASE

Da Irina ble rekruttert til prostitusjon, var hun 19 år, pengeløs, og nettopp kastet ut hjemme etter en konflikt med familien. Norsk Høyesterett slo fast at menneskehandlerne utnyttet henne til prostitusjon gjennom misbruk av en sårbar situasjon.

de kan oppleve som relativt verre enn forholdene de lever under her i Norge. Derfor kan de tenke at de er i en bedre situasjon enn tidligere og at de derfor ikke ønsker å bryte med prostitusjonsmiljøet og anmelde organisatorene som utnytter dem. Det er viktig å forklare dem at det ikke spiller noen rolle for norske myndigheter om de selv opplever å ha det bedre nå enn før. De er uansett å betrakte som ofre for menneskehandel og har rett til bistand og beskyttelse. Her gjelder norske normer og FNs menneskerettigheter, ikke normene for hva som er et akseptabelt liv i deres hjemland.

I praksis kan det være vanskelig å skille mellom ofre for menneskehandel og andre utenlandske kvinner i prostitusjon. Felles for dem er at omstendigheter som fattigdom, mangel på likestilling og sosial marginalisering gjør at prostitusjonen ofte oppleves som tvangsmessig på grunn av mangel på andre alterna-

tiver. Spørsmål som berører økonomi, er derfor noe de fleste er opptatt av. De spør om muligheten for å få en jobb i Norge, slik at de kan betale tilbake gjeld til bakmenn uten å måtte prostituere seg.

Rekruttering

Ofte knyttes den første kontakten med menneskehandlere via en person vedkommende kjenner fra før og har tillit til. Det kan være en bekjent av familien, kvinnens kjæreste eller en venninne som tilbyr henne hjelp til å reise utenlands for å søke arbeid. I noen tilfeller er beslutningen om å arbeide utenlands en kollektiv avgjørelse fattet av familien.

Rettigheter ifølge Palermo-protokollen
Palermo-protokollen gir en ramme for hva slags assistanse ofre for menneskehandel bør få:

- hensiktsmessig husvære
- rådgivning og opplysning, særlig om juridiske rettigheter - på et språk som

ofrene kan forstå

- medisinsk, psykologisk og materiell bistand
- muligheter for sysselsetting, utdanning og opplæring.

Rettighetene for rammede kvinner i Norge er blitt bedre etter hvert som det har kommet nye handlingsplaner fra regjeringen (den siste i desember 2006). Mange tiltak og ordninger er fremdeles under utmeisling. Fenomenet menneskehandel endrer seg stadig, og regler og hjelpetiltak må tilpasses utviklingen.

Kilder:

www.rosa-help.no

www.prosentret.no

www.sexhandel.no

Regjeringens handlingsplan "Stopp menneskehandelen"

KOM – Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (hos Politidirektoratet)

▼ CASE

Annas kjæreste tok henne med på ferie til Spania. Det som skulle være ferie, viste seg å være noe helt annet. Anna ble tvunget inn i prostitusjon av kjæresten kort tid etter ankomst Spania.

▼ Kontaktinfo

ROSA

Krisesentersekretariatet

Adresse: Storgata 11, 6. etasje, 0155 Oslo

Telefon: 22 33 11 60

E-post: stopp.kvinnehandel@online.no

Nettside: www.rosa-help.no (Her finnes lenker til

rapporter og informasjonsmateriell, blant annet

veilederen: "Etikk og sikkerhet i samtale med kvinner utsatt for menneskehandel")

Politiet

Øyeblikkelig hjelp: 112.

Øvrige henvendelser: 028000.

Politidirektoratet (POD) koordinerer bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Arbeidet er lagt til

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM). Henvendelse: Birgitte Ellefsen. Telefon 92 41 55 62.

E-post: birgitte.ellefsen@politiet.no

Nettside: www.politiet.no

Utlendingsdirektoratets (UDI)

Besøksadresse: Hausmannsgt. 21, 0182 Oslo

Postadresse: Postboks 8108 Dep., 0032 Oslo

Telefon: 23 35 15 00 / nettside: www.udi.no.

IOM – International Organization for Migration

Besøksadresse: Storgata 10 A, Oslo

Postadresse: Postboks 8927 Youngstorget, 0028 Oslo

Telefon: 23 10 53 20

E-post: iomoslo@iomoslo.org

Nettside: www.iom.no

NOAS - Norsk organisasjon for asylsøkere

Besøksadresse: Torggata 22, 2. etasje. Oslo

Postadresse: Postboks 8893, Youngstorget, 0028 Oslo

Telefon: 22 36 56 60

E-post: noas@noas.org

Nettside: www.noas.org

Pro Sentret

Adresse: Tollbugata 24, 2. etasje, 0157 Oslo

Telefon: 23 10 02 00

E-post: prosentret@sbby.oslo.kommune.no

Nettside: www.prosentret.no

Kirkens Bymisjon

Driver hjelpetiltak i Oslo (blant annet Nadheim

kvinnesenter, telefon: 22 05 28 80), Bergen og Stavanger

Nettside: www.bymisjonen.no

Noen nyttige nettsider:

- www.tolkeportalen.no
- Kontoret for voldsoffererstatning: www.voldsoffererstatning.no
- www.regjeringen.no (regjeringens handlingsplan "Stopp menneskehandelen") Se peker fra www.rosa-help.no
- www.sexhandel.no
- www.fokuskvinner.no (god liste over internasjonale lenker)
- www.imdi.no

Rådgivningskontoret for kriminalitetsofre

Telefon: 815 20 077

Nettside: www.kriminalitetsofre.no

Ved kjennskap til eller mistanke om at noen er utsatt for menneskehandel:

Kontakt ROSA: 22 33 11 60

*Tittel:
Veiviser til assistanse
-for kvinner utsatt for
menneskehandel*

*Utgitt av:
ROSA*

*Grafisk design:
Ultimatum Design*

Norge er et attraktivt marked for menneskehandel til prostitusjon. Vi er et rikt land med sterk kjøpekraft, og det er så langt få saker som har blitt avdekket og ført for retten. Men heldigvis: Politiet prioriterer nå etterforskning av menneskehandelssaker. Rettighetene og hjelpetiltakene for de utsatte er også blitt bedre, og de er under stadig utvikling.

Denne veiviseren er laget med særlig tanke på de potensielle første hjelperne. Den første hjelperen er en som ser og som har mulighet til å gjøre en kobling mot hjelpeapparatet.

Veiviseren forteller hva som skjer hvis mistanke om menneskehandel blir varslet. Omsorg, sikkerhet og veiledning er tilgjengelig på kort tid. Det finnes veier ut av tvangsforholdet. Og: Det er vel verdt å bry seg.

